

Muravidékre

A KERÉKPEREC MAGAZIN KÜLÖNSZÁMA, 2019

— v POMURJE —
www.MURAVIDÉK.re

A Népújság magazinja –
Muravidék.re különszám
Kiadja a Magyar Nemzetiségi
Tájékoztató Intézet, Lendva

Igazgató:
Tomka Tibor

Felelős szerkesztő:
Király M. Jutka

Grafikai tervezés, tördelés:
Meszelics László

Munkatársak:
Abraham Klaudia, Bence Lajos,
Király M. Jutka, Solarič Nađ Klára,
Tomka Tibor

Címlapfotó:
Foto Šimonka – Milič Drago

Fotók:
A Népújság fotóarchívuma,
Bakan Branko,
Foto Šimonka – Milič Drago,
MMÖNK – Feher Bea, Solarič David

Lektor:
Böröcz Nándor

A szerkesztőség címe:
Szlovénia,
9220 Lendva
Fő utca 124.
Telefon: 02/5776-180
E-mail: info@nepujzag.net
www.nepujzag.net

Nyomdai munkálatok:
Schwarz d.o.o.

Példányszám:
5.000

A Muravidék.re kiadvány
„A magyar nemzeti közösség
gazdasági alapjának serkentési
programja 2017–2020
– Program spodbujanja gospodarske
osnove madžarske narodne
skupnosti 2017–2020”
támogatásával jelent meg.

Tartalom

Muravidéki tájházak.....	
Nem csupán a múltól mesélnek, kultúrárt és életet visznek a közösségek életébe	4
Kultúrtörténeti barangolás Lendvai séta Mátyás királytól Makoveczig, a középkortól napjainkig	12
Szagrális emlékek Ápolva a múltat, tisztelve az értékeket, őrizve a hitet	26
Goricskői malmok Képzletben életre kelnek előttünk a hatalmas fogaskerekek, száll a por a gabonából... ..	42
Határtalanul A szabadság madara szögesdrótból, kilátók az őrtornyokból	47
A természetben Északon dombok és erdők, délen a Mura, a hegyen szőlőskertek	52

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO**

— v POMURJE —
www.MURAVIDÉK.re

Látogasson el a muravidek.re!

A Muravidéknek gazdagok a kulturális és kulináris hagyományai, mint ahogy a történelmünk is viharos, eseménydús és színes volt. Meggyőződésem szerint a muravidéki magyar közösség jövőképet alkotva, a jövőjét biztosítva ezekre a pillérekre építhet, amelyek egyfajta kapaszkodási és kiugrási pontot jelenthetnek a közösség megmaradásában és megerősödésében, nemcsak nyelvi és kulturális, hanem gazdasági szempontból is. A Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség Tanácsa is felismerte ennek szükségességét, ezért elfogadott egy gazdaságfejlesztési stratégiát. De hogy ne csak az elméletnél maradjunk, s a dokumentum ne egy fiók mélyén lapuljon, ennek nyomán kidolgoztunk egy olyan turisztikai stratégiát, amely alapján magyarországi és szlovéniai forrásokat tudunk biztosítani a tervek megvalósításához. Az első intézkedések között létrehoztunk egy négynyelvű honlapot. Már a neve is elmondja az elsődleges célunkat: muravidek.re. Terveink szerint a honlap központi szerepet tölt majd be a kétnyelvű térség turisztikai fejlődésében és fejlesztésében. Ebbe a csomagba illeszkedik be a tájházak és kézművesházak építése, illetve felújítása: ezek részben már megvalósultak, de a következő években erre a célra már most biztosítottak további eszközök. Szintén fontos szerepet tölt be a Bánffy Központ: az első körben ott is felújítások történtek, de további fejlesztések is szerepelnek a tervekben, azzal a végső céllal és szándékkal, hogy a

központ kulturális tevékenységét bővítve egy kulturális-turisztikai központtá alakuljon át. Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy a térség iránt nő az érdeklődés, a mi célunk pedig nem lehet más, mint hogy jó házigazdaként fogadjuk az idelátogatókat. A muravidékiek mindig kedves és vendégszerető emberek hírében álltak, s ezt a nemes emberi vonást szeretnénk szakmai téren tovább erősíteni és fejleszteni. Mindezt azzal a céllal, hogy az idelátogatók jól érezzék magukat a Muravidéken, elégedetten térjenek haza, s élményeikről beszámolva másoknak is figyelmébe, úti célként ajánlják a Muravidéket.

A kis- és családi vállalkozások erősítése jelentheti a muravidéki magyarság megerősödésének egyik alappillért, ezért tevékenységünkben jelentős figyelmet kívánunk fordítani a gazdasági-turisztikai-mezőgazdasági fejlesztésekre, valamint természetesen a tájékoztatásra, hiszen értékeinket ténylegesen akkor tudjuk kellőképpen megismertetni másokkal, ha ezekről a szélesebb nyilvánosság is ismereteket szerez. Gyakran előfordul ugyanis, hogy mi magunk a hazai értékeket ismerjük a legkevésbé, ezért ez a kiadvány nekünk, muravidékieknek is szól, de ugyanakkor a szélesebb nyilvánosságnak is. Ezért a muravidékieket arra buzdítom, hogy e kiadvány segítségével barangoljunk be mi is a vidéket, a távolabbról érkezőket pedig sok szeretettel várjuk gazdag múltunk megismerésének lehetőségével és vendégszeretetünkkel a muravidek.re!

HORVÁTH FERENC

Muravidéki tájházak

Nem csupán a múltról mesélnek, kultúrát és életet visznek a közösségek életébe

Az elmúlt két évtizedben a szemünk előtt alakult, fejlődött, változott a tájház fogalma a Muravidéken. Hosszú ideig csak egyetlen tájházunk volt, Kapornakon, majd a néprajzi gyűjtések, a kultúra és a hagyományok megóvása iránt érzékeny helyiek a többi településen is sorra szerettek volna saját gyűjteményt a kincseiknek.

Ahol a szőlőhegyek felcsíkozott látképe elválasztja a Lendva-vidéket és a Dombvidéket, ott terül el Dobronak. Itt találjuk a Dobronoki György-házat és az újonnan megnyitott Kézművészek Házát. Észak felé tartva kanyargós úton juthatunk el Szentlászlóra az Alvariumhoz, majd Goricskó aprócska falvaiba, Domonkosfára, az egykori Kalamár-házból kialakított tájházhoz, illetve a történelmi Őrség gyöngyszemébe, Kapornakra, ahol az egykori Skerlák-birtokon gazdag néprajzi gyűjtemény található.

Dobronakon 2006-ban nyílt meg a Dobronoki György-ház, melyben helytörténeti és néprajzi kiállítást rendeztek be, s azóta számos kézműves programot szerveztek. 2018 októberében a ház tágas udvarán, a „György-ház” – ahogy a helyiek a tájházat nevezik – szerves részeként megnyílt a Kézművészek Háza.

Amikor belépünk, még az új tér, a frissen festett fa illata leng finoman körül bennünket, de a

Háza az első látogatókat.

A tájjellegű, hitelesen berendezett ház 240 négyzetméteres hasznos alapterületével számos lehetőséget tartogat. A nagyobb földszinti helyiséget műhelymunkákhoz, kézműves foglalkozásokhoz rendezték be, ahol a csuhé- és szalmatárgyak készítését, a tojásfestést, a kosárfonást és a fazekasság megismertetését tervezik megvalósítani. A tetőtéri terem pedig a szövés, a varrás, a

Ahol a szőlőhegyek felcsíkozott látképe elválasztja a Lendva-vidéket és a Dombvidéket, ott terül el Dobronak. Itt találjuk a Dobronoki György-házat és az újonnan megnyitott Kézművészek Házát.

tekintetünket máris a régi paraszti világ képei kötik le: az asztalon ott a csuhé, mellette a vessző, a tojás az írókával, a mézeskalács... Lelki szemünkkel láthatjuk a sarokban a kékkötényes kosárfonót, ahogy gyakorlott mozdulatokkal hajlítja a fűzfavesszőket... Ilyen képpel fogadja a Kézművészek

hímzés helye lesz, de alkalmas egyéb tevékenységek megszervezésére is, például a hímzőszakkör találkozásaira. Az épületben van egy konyha is, ami alkalmas például mézeskalácssütésre.

Az épület a már komoly hírnevet szerzett dobronaki hímestojás-

Dobronakon a Dobronoki Györgyház helytörténeti és néprajzi kiállítással várja a látogatókat, a 2018-ban nyílt Kézművességek Háza műhelymunkáknak, kézműves foglalkozásoknak ad helyet.

46° 39' 07.2"
16° 20' 58.5"

A Kézművességek Háza földszinti terme műhelymunkák, találkozók megtartására biztosít kiváló lehetőséget.

46° 39' 07.2"
16° 20' 58.5"

A Muravidék első tájházát 1997-ben Kapornakon a Skerlák család házában nyitották meg.

46° 48' 52"
16° 18' 56"

kiállításokhoz is kapcsolódik majd: a kiállítást a Dobronoki Györgyházban állítják fel, míg a bemutatókat a Kézművességek Házában szervezik meg.

A Kézművességek Házával továbbszövik az „Őseink nyomában” című projekt tartalmi szálait, melyet 2003-ban indítottak újtjára és amelyből valójában a Dobronoki Györgyház és ez a létesítmény is kinőtte magát. A megvalósításra váró programok sorában a hagyományos alkalmakon felül a házban új dolgokat is terveznek: kézműves foglalkozásokat az általános iskolásoknak és óvodásoknak, tematikus napokat a családok köré szervezve, illetve felnőttképzést. A hagyományos kézműves programokat újjalakal is kívánják bővíteni, innovatív, modern elemekkel megtűzdelve.

Dobronak házigazdája kíván

lenni „A Muravidék vendégül lát” című programnak is, pontosabban a Kézművességek Háza bemutatkozási helyet biztosítana a Kárpát-medencei tájházaknak, hagyományörző egyesületeknek, kézműveseknek.

A dobronoki kézművesség már jelen van a turisztikai körforgásban, egész évben számos buszos kirándulócsoporthoz fogadnak, a Kézművességek Háza megnyitásával pedig a tervek, a lehetőségek tovább bővültek.

Azt mondják, hogy méhek nélkül az emberiség sem élhetne a Földön. A múltunk, hagyományaink, kultúránk ismerete nélkül pedig nehéz embernek maradni világunkban. **Szentlászlón** Vass Géza bácsi egykori kódisállásos háza ezekkel szellemében kelt új életre 2018 tavaszán. A megöreg-

edett falak felfrissültek, és ahogy a ház megszépült, ez a helyi közösséget is felrázta. Az **Alvarium** – azaz kaptár – névre keresztelt tájház méhészeti oktató- és látogatóközpontként működik a jövőben. A fő csapásirány tehát a méhgazdálkodás, miközben a táj és az itt élők népművészeti örökségére, néprajzi értékeire is figyelmet fordítanak.

Egy olyan épületről beszélhetünk, ami méltán viseli a tájház megnevezést, hiszen egyes helyiségeit a megőrzött eredeti bútorokkal, tárgyakkal rendezték be. Egy hosszú előszobából léphetünk be a többi különálló helyiségbe, melyek közt egy működő konyhát is kialakítottak. A ház egykori tisztaszobája ma oktató- és kiállítóterem, nagy tömörfa asztal uralja a teret, míg a fal mellett álló régi ruhásszekrényekben a környék kézműves al-

A vidék egyik ékköve,
a kapornaki tájház: a
konyhában sarokpad fiókos
asztallal, kemencével, a
stelázsín cserépedények.

46° 48' 52"
16° 18' 56"

kotásai, termékei rejtőznek. A ház hátsó végében két vendégszoba található. Az eredeti bútorokat úgy újjították fel, hogy valóban alkalmassak legyenek vendégek fogadására.

Ebbe az enteriőrbe igyekeztek finoman beleszőni a méhészeti vonalat, mintha egy korabeli méhészember lakóházában járnánk. A közeljövőben saját méhest, ezáltal pedig értelemszerűen saját mézet is termelnek az Alvariumban. A ház pedig akkor kerülhet be igazán a falu és a környék vérkeringésébe, ha a helyiek is a sajátjuknak érzik. Ezért az Alvariummal nem kizárólag a turizmusra apellálnak. A helyi termelők, kézművesek, méhészek, a felnövő generáció, a helyi kétnyelvű általános iskola és óvoda gyermekeinek bekapcsolása szintén fontos része lesz a működésnek. Az épületben műhelymunkákat,

képzéseket, előadásokat terveznek, illetve a környékbeli méztermelők termékeinek megismertetésével kívánnak piacot biztosítani számukra.

A méhest és a méhészeti tanösvényt a nyáron kívánják átadni. A jövőben a melléképületek, a pajta felújítását és a környezet kialakítását tervezik.

Ha minden a tervek szerint alakul, akkor az Alvariumnak minden esélye megvan arra, hogy méltó helyet foglaljon el a muravidéki attrakciók listáján.

Ahogy a történelmi Őrség területére érkezünk, két szomszédos településen, Kapornakon és Domonkosfán is találhatunk tájházat. **Kapornakon** a több mint húsz éve megnyitott **Skerlák-ház** hosszú ideig az egyetlen tájháza volt a Muravidéknek, s

hagyományos értelemben vett néprajzi gyűjteményével a fő cél az emlékezés. Domonkosfán még alakulóban van a tájház, de újszerű küldetése már tisztázott: az összegyűjtött tárgyak elhelyezésén felül egy élő múzeum kialakítása, ahol valódi funkciókat kapnak a különféle helyiségek.

Kapornak a hozzá tartozó Domafölddel egykor sajátos őrségi falu volt, nem véletlenül itt kapott helyet az őrségi ember életét bemutató néprajzi gyűjtemény. Az állandó kiállítás 1997-ben nyitotta meg kapuit.

Az épület, amely a Skerlák család hagyatéka, a 20. század első harmadában épült, ma a Hodosról, Kapornakról és Domonkosfáról összegyűjtött régiségek otthona. A tájház a kapornaki domboldal védelmé-

Az Alvarium, azaz kaptár névre keresztelt tájház Szentlászlón méhészeti oktató- és látogatóközpontként kerül fel a muravidéki attrakciók listájára.

46° 42' 15.9"
16° 21' 04.4"

ben, páratlan kilátással tekint le az alatta elnyúló goricskói tájra. Önmagában is élmény és remek pihenőhely a kiránduló számára. A házba betérve, a vastag téglafal hűvös helyiségeiben pedig akarva-akaratlanul is megérinti a múlt az

kor szellemében, eredeti bútorokkal, használati és dísz tárgyakkal. A konyhában sarokpad található fiókos asztallal, kemencével, a stelázsín cserépedények. A lakóház hátsó szobájában a féltve őrzött kelengyéket rejtő tulipános ládák,

A tájház értéktárát 2013 óta egy őshonos gyümölcsös, a Tündérbert is gazdagítja.

Az épülethez érkező látogatókat, turistákat előzetes egyeztetés alapján a gondnok fogadja, aki tárlatvezetést is tart. A kulcsos rendszer szintén jól bevált az évek folyamán, vagyis a tájház kulcsát a szomszéd házban lehet elkérni, így egyénileg bárki, előzetes bejelentés nélkül is bemehet.

A tájház évente egy nagyobb rendezvénynek is helyszínéül szolgál; a Kapornaki Találkozó már hagyományosan a nagy múltú Őrségi Vásár nyitórendezvénye.

Domonkosfán a tájháznál a pajtaszínpadon kívül egy különleges közösségi tér kialakítását is tervezik. Az 1931-ben épült egykori **Kalamár-ház** ma tájházként működik. Az első kiállítást 2012-

Az Alvarium – azaz kaptár – névre keresztelt tájház Szentlászlón méhészeti oktató- és látogatóközpontként működik a jövőben.

arra fogékony embert. A hosszú folyosó egyik végében a nagyszoba található, ahol egy párját ritkító fényképgyűjtemény díszíti a falat, a Könye család hagyatéka. A megsárgult emlékek betekintést engednek az Őrségi nép egykori mindennapjaiba és jeles ünnepeibe. A ház többi helyiségét az eredeti funkciójának megfelelően rendezték be, a

egy orsós ruhaprés, ágy és bölcső is található. A cserépkályha pedig a vidék neves fazekasmesterének, a szerdahelyi Antal Ferencnek a keze munkáját dicséri.

A nagy portán különböző rendeltetésű épületek sorakoznak: cséplőpajta, faragókamra, méhes, az épület alagsora pedig a pálinkafőzés hagyományairól mesél.

Domonkosfán az 1931-ben épült kódisállásos, patinás épületben a házasságkötőterem kialakításával a vidéki esküvők romantikáját is fel szeretnék eleveníteni.

46°46'54.2"
16°17'43.9"

ben nyitották meg itt, amely a tök- és gyümölcstermesztés, a pálinkafőzés, a paraszti gazdálkodás és a lakberendezés eszközeibe, valamint a népi táplálkozásba nyújt betekintést. Azóta folyamatosan szépül, bővül az épület és a hozzá tartozó udvar.

Domonkosfán több mint tíz éve folyik a kódisállásos, patinás épület renoválása. Tartalmának összegyűjtése és elhelyezése, a helyiségek kialakítása és a teljes hozzá tartozó udvar, a melléképületek megtöltése nagy feladata a helyieknek. A domonkosfaiak szerettek volna a kapornakihoz hasonló tájházat létrehozni, már csak azért is, hogy a faluban megszervezett néprajzi gyűjtések eredményeként összegyűlt tárgyaknak méltó helyet biztosítsanak. Szempont volt viszont az is, hogy valamiben

ez mégis különbözzön a másik tájháztól, ne jöjjön létre egy „iker tájház” ugyanabban a térségben.

Mivel az összegyűjtött tárgyak nagy többségéből azonban csak egy nagyon hasonló tárlat kínálkozott volna, ezért a falu szívében egy olyan népművészeti udvar kialakításán dolgoznak, ahol a jövőben számos kulturális eseménynek adhatnak majd helyet; ahol a pajtaszínpad, a tágas kinti és benti terek műhelymunkákra, rendezvényekre csábítanak, és a jövőben szálláshelyek kialakítását is tervezik a melléképületek átépítésével. A cél a helyi turizmus fellendítése, és innen kiindulva a falu többi látványosságának a megismertetése.

A tájház főépületének csinos külleme, a tágas udvarra nyíló hatalmas pajtakapuk már most kíváncsivá teszik és szinte be-

csalogatnák az arra járókat. Habár még nem teljes a berendezés, a munka folyamatban van és egyre a végéhez közeledik. A főépületet idén nyitják meg a látogatók előtt, ezzel párhuzamosan folyik a pajtaszínpad felújítása is, ami már évek óta hiteles helyszínéül szolgál Domonkosfa legnagyobb szabadtéri rendezvényének, a hagyományos aratás és cséplés bemutatásának, ami rengeteg embert csalogat ide, ebbe a mesés udvarba.

A házban autentikusan berendezett helyiségek, működő konyha, kiállításoknak, műhelymunkáknak szánt szobák várják majd az érkezőket és a helyieket. Egy házasságkötőterem kialakítását is tervezik, mellyel a község új szintet hozhat a turizmusba a vidéki esküvők romantikájának felelevenítésével.

Hímes tojás

A Dobronaki hímes tojás, a Muravidék egyik néprajzi kincse. Viasszal megrajzolva, piros-fekete színben pompázik.

Perec

A muravidéki gasztronómiai ínycség, a perec. Különleges, hiszen ilyen kerek és fonott formában csak a határmenti magyarlakta vidéken készítik.

Kultúrtörténeti barangolás

Lendvai séta Mátyás királytól Makoveczig, a középkortól napjainkig

Szlovénia legkeletibb csücskében, a Muravidék magyarok lakta településein számos történelmi és kulturális látnivaló várja a látogatót. Kezdjük el a felfedezést Lendván, az itt élő magyarság központjában!

Ha déli vagy nyugati irányból érkezünk, már messziről ránk köszön a város fölött magasodó fehér **várkastély**. A várat a Hahót (Hahold) család építtette egyik zalai erődítményeként valamikor a 12. század második felében. (Alsó)Lendváról a legrégebb, 1192-ből származó írásos forrás is a Hahót családhoz fűződik: egy birtoklevél, mely tanúsítja, hogy Lendva település a tulajdonukba került. A Hahót nemzetség, a későbbi alsólendvai Bánffy család szinte három évszázadon át a legtekintélyesebb magyarországi főúri családok sorába tartozott, s érthető, hogy így a középkori város fejlődése is a Bánffy család nevéhez fűződik.

A Bánffyak révén maga Mátyás király is járt Lendván. VI. Bánffy Miklós ugyanis lelkes híve és bizalmasa volt Mátyásnak,

így 1474-ben a király őt küldte el Nápolyba a jegyeséért, Beatrixért. A nápolyi királykisasszony és kísérete, amelynek tagja volt Mátyás király édesanyja, Szilágyi Erzsébet is, 1474. november 24-én az alsólendvai várban szállt meg. Később, 1480. augusztus 28-án maga a király is járt itt.

A vár a történelem során több ostromon – érdemes megemlíteni, hogy sosem került török kézre –, átépítésen és felújításon esett át. Működött benne iskola, laktanyának is használták, majd az 1970-es évek elejétől a **Lendvai Galéria-Múzeumnak** ad méltó helyet. Ma a várban a város történetét bemutató állandó kiállítás, a muravidéki magyarság kulturális örökségét, a hetési népi textil-ákat bemutató tárlat, továbbá Gálics István lendvai grafikusművész káprázatos lepkegyűjteménye tekinthető meg, s itt alakították ki Lendva híres szülötte, Zala György szobrászművész emlékszobáját is, ahol többek közt megtekinthető legismertebb alkotása, a budapesti Millenniumi emlékmű kicsinyített mása. A

várgaléria a térség egyik legismertebb galériája, mely az utóbbi években olyan nevekkel hódította meg a látogatókat, mint Rembrandt, Goya, Miró, Dalí, Chagall... 2019-ben Hundertwasser tárlatára várják a közönséget.

A város újabb kori történetével ismerkedhetünk meg a **Polgárosodás, nyomdászat és ernyőgyártás múzeumában** a Muravidék egyik legimpozánsabb neobarokk stílusú épületében, a Fő utca 52. szám alatt. A ház a 20. század első felében épült Márton Kálmán fémkereskedő számára, aki üzlethelyiségként és lakóházként is használta. E házba telepítették a 2. világháború után a Hungária ernyőgyár utódaként létrejött üzemet, ezért is döntött úgy a város, hogy itt állít emléket polgárosodása és ipartörténete néhány kiemelkedő fejezetének. Lendva büszkélkedhet ugyanis az Osztrák–Magyar Monarchia területén alapított első ernyőgyárral, a Wortman Béla varrodájából 1904-ben létrejött **Hungária Hazai Ernőgyár Rt.**-vel. A gyár akkoriban új stílust képviselő, szecessziós jegyeket viselő impo-

A lendvai várban,
ahol Mátyás király
is járt, ma múzeum
és galéria várja a
látogatókat.

📍 46°34'01.3"
16°27'10.3"

A lendvai vár
éjszaka – művészi
fényfestésben.

📍 46°34'01.3"
16°27'10.3"

A lendvai Polgárosodás
Múzeumának otthont adó épület
a mindössze három városi
neobarokk stílusú építészeti emlék
egyike a Muravidéken.

A Fő utcai múzeum a lendvai polgárosodás és ipartörténet néhány kiemelkedő fejezetének állít emléket.

46° 34' 00.2"
16° 27' 04.6"

zans épületét 1907-re építették meg Sente Lajos szombathelyi építész tervei szerint, az olasz származású Morandini Tamás zalaegerszegi építész vállalkozásában. Az ernyőgyártás Lendván kisebb-nagyobb megszakításokkal és nehézségekkel egészen 2001-ig működött. Az átépített, de még felismerhető egykori gyárépületet ma „Fehér ház”-ként emlegetik a lendvaiak, és jelenleg üzlet- és irodaházként működik.

Szinte ugyanakkor, 1906-ban épült meg dr. Laubheimer Oszkár királyi közigazgatási család villája, a mai **Lendvai Könyvtár**. Egyedülálló kulturális műemlék, a város egyik legmarkánsabb historikus épülete. Külső megjelenését négy sarki oszlop és barokk kartusz (pajzs) határozza meg, belső terét pedig gazdag stukatúr és színes

szecessziós vitrázs díszíti. Az egykori villa legszebb helyisége olvasóteremként várja a látogatókat.

A Laubheimer-villa szomszédságában van az egykori **Korona szálló**, a mai **Városháza**. Az épületnek izgalmas története van. Városi nagyvendéglőként az Esterházy grófok tulajdona volt, akiktől – jövedelmező befektetést látva benne – 1890-ben megvásárolta az Alsólendvai Takarékpénztár. A bank nagyszabású felújítást végeztetett. 1893-ban megnyílt a „Koronához” nevet viselő szálloda, mely 12 szobával, étteremmel, kávéházzal, jégveremmel, tekepályával, táncteremmel, valamint 40 pár ló befogadására alkalmas istállóval a Muravidék egyik leghíresebb vendégfogadója lett. A városban a központi

társasági hely szerepét töltötte be, s tulajdonosokat, társadalmi rendszereket váltva az maradt egészen a 80-as évekig. Aztán méltatlanul magára hagyottá vált, míg 2004-ben a városvezetés nem hozta meg a megmentéséről szóló döntést: Lendva egyik legpatinásabb épületének visszaadja valamikori pompáját és Városházává alakítja. A 2006-ban megnyílt Városháza – amelyet sokan még mindig „Koronának” neveznek – kulturális, történelmi és szellemi értékének megőrzése megért minden centet.

Egy percnyi sétára van a Városházától a **Bánffy Központ**, a muravidéki magyar közösség kulturális intézményének, a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetnek a székháza könyvesbolttal és kávézóval. A Fő utcai polgári

Az Osztrák–Magyar Monarchia területén alapított első ernyőgyár, a Hungária Ernőgyár épülete ma.

46°33'42.8"
16°27'09.8"

A lendvai Fő utca ma. Sorsfordító időket élt át, de jellege, identitása és hangulata megmaradt.

A lendvai Bánffy Központ a muravidéki magyar közösség kulturális intézményének a székháza könyvesbolttal és kávézóval.

46°33'54.4"
16°27'08.8"

Az egykori Laubheimer-villa, a mai Lendvai Könyvtár épülete egyedülálló kulturális műemlék.

házat feltehetően még a 18. század első felében építették. Az épületet az 1887-ben Alsólendvára telepedett tekintélyes ügyvéd, dr. Wollák Adolf vásárolta meg. A második világháború után állami, illetve önkormányzati tulajdon lett, majd 2004-ben a magyar közösség intézményrendszerébe került, ezután történt meg a felújítása és a hangulatos belső udvar kialakítása. A Bánffy Központban – melynek neve a híres alsólendvai család emlékét őrzi – a könyvesbolt és a kávézó mellett egy kisebb galéria is várja a látogatókat.

Lendva egyik jeles történelmi épülete az egykori **Állami Polgári Iskola**, melyet letisztult klasszicista elemek jellemeznek. Építése 1895 őszén kezdődött,

s egy évre rá, 1896 októberében már ünnepélyesen fel is avatták. Az első ilyen jellegű iskola volt az akkori alsólendvai és mura-szombati járásokban, s a magyar honfoglalás millenniumi évében történt megnyitásával bekerült a nagy történelmi eseményt megörökítő iskolák sorába. Az épület ma is fontos emlékhelye a muravidéki magyarságnak: a Kossuth Lajos és Széchenyi István tiszteletére az iskola homlokzatán elhelyezett emléktáblák előtt emlékezünk minden március 15-én az 1848/49-es forradalomra.

Lendvai kultúrtörténeti sétánkat a Zala György téren fejezzük be. A teret a **Színház- és Hangversenyterem** uralja, melyet az egyik leghíresebb magyar épí-

tész, **Makovecz Imre** tervezett. 2004-ben nyílt meg a jellegzetes archaikus stílusjegyeket is felvonultató épület, melyben Makovecz monumentális gesztusokkal egyesítette az őshonos és elemi formákat a korszerűséggel és a hasznossággal. A 444 férőhelyes teremben – a fellépők szinte kivétel nélkül azt mondják, hogy ez a legszebb terem, amelyben valaha szerepeltek – számos rendezvényre kerül sor, az előcsarnok és a galériarész kiállításoknak, bemutatóknak, társasági esteknek ad helyet. Az épületet, mely a lendvai „Makovecz-házként” is ismert, 2008-tól Zala György, a város nagy szülöttének mellszobra őrzi, amely Király Ferenc Munkácsy-díjas lendvai szobrászművész munkája.

Az egykori lendvai Polgári Iskola épülete Kossuth és Széchenyi emléktábláival ma az egyik fontos emlékhelye a muravidéki magyarságnak.

46°33'58.6"
16°27'07.3"

Lendva főutcája a szőlőhegy tövében húzódik.

A lendvai Városházának izgalmas története van. A 19. században a „Koronához” névvel a Muravidék egyik leghíresebb vendégfogadója volt, s egészen a 80-as évekig a város központi társasági helye maradt.

46°33'50.1"
16°27'11.6"

A tér túloldalán áll a **zsinagóga**, a maribori mellett az egyetlen még ma is álló zsinagóga Szlovéniában. Az épület az alsólendvai zsidó közösség legfontosabb építészeti emléke, amelyben történelmi sorsa, társadalmi szerepe

20. század 90-es éveiben és az új évezred első évtizedében felújították, így ma múzeumként – a lendvai és muravidéki zsidóságot bemutató állandó kiállítással –, illetve rendezvény- és kiállítóteremként működik.

temető gondozott és rendezett, holott a lendvai zsidóságnak ma már rég nem élnek leszármazottai a városban.

Hogy megcsodáljunk még egy rejtett kultúrtörténeti kincset, a dombvidéki Pártosfalvára látogatunk el. A település nevezetességeként mindenképp említést érdemel a faluban szinte észrevétlenül megbúvó, romos állapotában is nagy időket megidéző **Matzenauer-kastély**, ami Karl Matzenauer gróf tulajdona volt. A kastély egykori pompáját a lassú elmúlás fátyla takarja, híres parkjának szépsége is a múlté már, de a platánfák alatti padokon különleges hangulatban merenghetnek el a múlton az arra járók; madárfütty és teljes nyugalom várja a pihenni vágyókat.

A Színház- és Hangversenytermet – amely a lendvai „Makovecz-házként” is ismert – Zala György, a város nagy szülöttének mellszobra őrzi.

és kultúrája is tükröződik. Az egyszerű, de mégis csodálatos összhatású, egyemeletes monolit épületet 1866-ban kezdték építeni. Szakrális létesítményként 1944-ig működött, amikor a környékbeli zsidók elhurcolását követően megszűntek a vallási szertartások. A több évtizedes elhanyagoltságot követően a

Lendván, pontosabban a vele egybenőtt Hosszúfaluban van az egyetlen épségben fennmaradt **zsidó temető** is a Muravidéken. 1850-ben kezdtek itt temetkezni, 1880-ban kibővítették és megépítették a ma is álló halottasházat. A Jeruzsálem felé néző sírköveken latin és héber betűs írással tipikus zsidó nevek találhatók. A

A Zala György teret Lendván az egyik legjelentősebb magyar pítész, Makovecz Imre által tervezett Színház- és Hangversenyterem uralja.

46°33'52.6"
16°27'04.7"

A lendvai színházteremről a fellépők egyöntetűen azt mondják, hogy ez az egyik legszebb terem, amelyben valaha szerepeltek.

46°33'52.6"
16°27'04.7"

Zala György mellszobrát a szülővárosában Király Ferenc lendvai szobrászművész készítette el.

46°33'52.6"
16°27'04.7"

A romos állapotában is nagy időkről mesélő Matzenauer-kastély Pártosfalván. A platánfák alatti padokon elmerenghetnek a múlton az arra járók.

46°44'07.5"
16°18'53.5"

A lendvai zsinagóga a maribori mellett az egyetlen még létező zsinagóga Szlovéniában. Ma múzeum és kiállítóterem.

46°33'55.0"
16°27'04.0"

Hosszúfaluban van az egyetlen épségben fennmaradt zsidó temető a Muravidéken.

46°35'08.9"
16°27'00.0"

Hetési hímzés

Népművészeti értékei közül a muravidéki magyarság a hetési hímzésre a legbüszkébb.

Tökmagolaj

A tökmagból készült sűrű, mélyzöld olaj a muravidéki gasztronómia egyik karakteres, meghatározó alapanyaga. Főként salátafélékre használják öntetként, de ízesítenek már vele desszerteket és csokoládékat is.

Szagrális emlékek

Ápolva a múltat, tisztelve az értékeket, őrizve a hitet

A Muravidék magyarok által lakott területén évszázadok óta legalább négy vallási felekezet él: a Lendva-vidéken a többségi római katolikusok mellett Ágoston-rendi evangélikusok (lutheránusok), a Dombvidéken pedig az evangélikus többség mellett a kálvinisták is ápolják hitüket. Szagrális emlékek, templomok, kápolnák, zarándokhelyek nyomában járunk.

Barangolásunkat ezért Lendván kezdjük el, ahol az Esterházyak a család egyik női tagja tiszteletére barokk stílusban emeltették az **Alexandriai Szent Katalin-plébániatemplomot**. Az 1749–51 között megépülő, egyhajós, félköríves apszissal záródó templom egyik díszje a koronás szószék. A nemrég restauráláson átesett főoltárt és tabernákulumot, a mögötte elhelyezett és Alexandriai Szent Katalint ábrázoló oltárképet (Felix Baruzutti alkotása) Szent Ágoston, Szent Ambrus, Nagy Szent Gergely és Szent Orbán életnagyságú szobrai veszik körbe. A négy mellékoltár egyikét, a Szeplőtelen Szűznek szentelt oltárt Szent István és Szent László magyar

királyok szobrai díszítik. A főoltár alatti, ma már nem látogatható sírboltban az Esterházy család tagjai nyugszanak.

A templom melletti kis szoborparkban áll Szent Flórián, a tűzoltók védőszentjének szobra, s mellette két egész alakos bronzszobor: Árpád-házi Szent István és a nemrégiben boldoggá avatott szlovén püspök, Anton Martin Slomšek szobra.

A lendvai plébániához tartozó falvakban haranglábak, kápolnák, kisebb templomok őrzik a hitet: Alsólakosban a Szent Kereszt-

templom, Göntérházán a Havas Boldogasszony-kápolna, valamint kisebb kápolnák Kótban, Pincén, Zsitkócban, Radamosban...

Lendván található még az 1934-ben épített **evangélikus templom**, melyet a 16. században a Bánffyak udvarában vendégeskedő protestáns prédikátorok, Kultsár György és társai szellemi hagyatékára támaszkodva a 19. században az őrségi területről betelepülő hívek kezdtek építeni. A gyülekezet az ellenreformáció után is viharos jövő elé nézett, hiszen sem iskolájuk, sem imater-

Az Árpád-házi királyok időszakából származó domonkosfai katolikus templom déli portálja felett különleges motívum található: a bárány helyett párdúc vagy nöstényoroszlán által tartott kereszt, melyet tizenkét ívű timpanonkoszorú övez.

kápolna, Felsőlakosban a Szent István-kápolna, Gyertyánosban a Kármelhegyi Boldogasszony-templom, Kapcán a Szent Jakab-kápolna, Hosszúfaluban a Szent Flórián-harangláb, Csentében a Boldogságos Szűz Mária-kápolna, Völgyifaluban a Szentlélek-kápolna, Petesházán a Szent Rozália-

mük nem volt, mígnem Esterházy Miklós herceg a mai templom helyén telket ajándékozott a gyülekezetnek. Itt tervezték felépíteni a templomukat, és Skalics Sándor lelkész vezetésével 1928-ban el is kezdődött e célból a gyűjtés. A templom alapkövét 1931-ben le is tették, 1934-ben pedig fel

A domonkosfai
ótemplomként emlegetett
Szent Márton-templom
a Muravidék legrégebbi
Árpád-kori temploma.

46° 46' 51.4"
16° 16' 38.3"

A domonkosfai evangélikus templom mellé épített iskolával az evangélikusok az évszázados hagyományokat követték: prédikátoraik itt tanították betűvetésre a gyermekeket.

is szentelték a csornai templom ikertestvéreként, azonos tervek alapján készült templomot. Ennek homlokzatát a nőegylet által adományozott Krisztus-relief díszíti, az oltárkép Pandur Lajos munkája.

Felkapaszkodva a népies nevén Csuka-dombként emlegetett magaslatra, a Lendva-hegy egyik legmeredekebb oldalára, szépséges kilátás nyílik előttünk a városra, a szőlőskertekre, a pannonsíkságra... Egyben pedig búcsújáróhelyen állunk. A **Szenháromság-kápolnát** a Gludovác család építtette 1728-ban a vár védelmét szolgáló egykori katonai erődítmény helyén a török kiűzésének emlékére, s azt a Szenháromság tiszteletére szentelték fel. A barokk stílusú, építészeti szempontból egyszerű épület nevezetessége abban van, hogy Hadik Mihály

lendvai várkapitány múmiáját őrzi egy üvegekoporsóban a kórus alatt; a legenda szerint Hadik 1603-ban a török támadásban a lendvai várat védve esett el, éppen a Csuka-dombon. A Hadik-múmiát az oltár alatti kriptában fedezték fel, a csodálatosan faragott eredeti koporsón a következő felirat állt: S.A.C.G.D. MIHAEL HADIK S.C.R. CAPITANUS MDCIII.

Az eredeti formájában megőrzött kápolnában évente kétszer van mise, májusban Szenháromság és szeptemberben Szent Mihály napján, amikor búcsút is tartanak. A Szenháromság-kápolna körül van a három lendvai temető közül a legrégebbi, ahova a lendvaiak már a 15. században temetkeztek.

Dobronakra érve már mesziről megpillantjuk a főút mellett

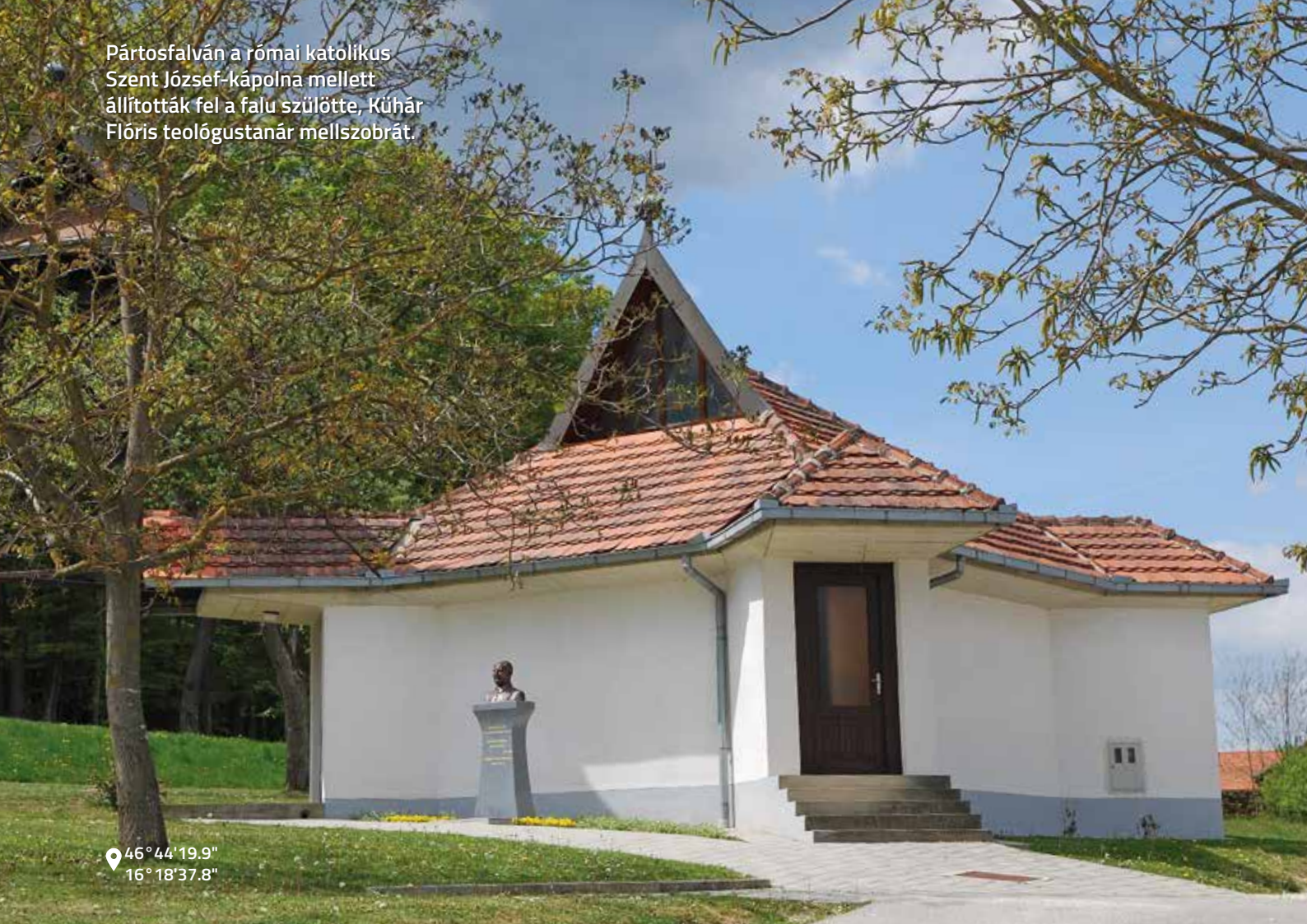
magasodó **Szent Jakab-templom** épületét a modern kor stílusához igazodó, a hatvanas évek elején hozzáépített toronnyal. A templom meglétéről már egy 1334-es összeírás is tanúskodik, s egy 1669-ből származó vizitációban már falazott, boltozott szentélyről és sekrestyéről is szó esik. A templom az 1747-es tűzvészben a hozzá tartozó fatornyos építménnyel együtt leégett. A híveknek csaknem 50 évig, 1796-ig kellett várnia az új, Esterházy Miklós herceg segítségével megépített, boltozott mennyezetű és a tetővel egy magasságban elhelyezett tornyú templomra. A templom színes festményeit, Pandur János alkotásait a hatvanas években lefestették, a torony átalakítására 1963-ban került sor.

A faluközpontról mintegy

A szentlászlói református kápolna
a szlovéniai református egyház
központja is egyben.

Pártosfalván a római katolikus Szent József-kápolna mellett állították fel a falu szülötté, Kúhár Flóris teológusának mellszobrát.

46° 44' 19.9"
16° 18' 37.8"

1,5 kilométerre eső Bakonaki-tó melletti erdő „közepén” bújik meg a **Szent Vid-kápolna**. Eredetileg egy fakereszt állt ezen a helyen, a kápolna 1828-ban épült. De ennél már sokkal korábban ismert volt a kápolna területén és közvetlen közelében az erős, ma gyógyhatá-

díthatják a kápolna harangját... A kápolnabelsőt Janez Mežan freskói díszítik.

A Lendva és Dobronak között fekvő **Radamos** mellett már több mint 70 éves búcsújáró hely a **Mária-fa**. A dobronaki plébániához tartozó, a Feketeerdőben lévő

annak a tölgyfának a törzsét, amelynek koronájában – a beszámoló szerint – 1947 júniusában Füle József pásztornek ragyogó fény kíséretében megjelent a Szűzanya. A ma már csonka tölgy törzse csupasz, hiszen az emberek lekapták, mert a kéregnek csodás gyógyhatást tulajdonítottak. A látomásos csodának gyorsan híre kelt, hívók tömegei érkeztek a tölgyhöz a szederrel, bozóttal benőtt erdei ösvényen. Bár a Mária-fa zivataros éveket élt át és a hatalom büntette is a látogatását – többször ki is akarták vágatni, de a legenda szerint ez sosem sikerült –, a búcsúhely az egyik legfontosabb hetési zarándokhely lett. A kegyhely Radamoson át, a faluvégi felüljárón keresztül közelíthető meg a kijelölt úton.

Kót faluban is zarándokhely

A Muravidék vallási térképén a római katolikus többség mellett jelentős számban élő evangélikus és református hívők jelenlétéről a kétnyelvű terület őrségi részén található szakrális emlékek tanúskodnak.

súnak is tartott energiasugárzás. A kápolnánál minden évben a Szent Vid napja (június 15.) utáni első vasárnapon búcsút tartanak szlovén és magyar nyelvű szabadtéri szentmisékkal. A búcsúra több ezer zarándok érkezik, s megkon-

kegyhelyen ma kápolna és keresztút várja a közletről és távolról érkező Mária-tisztelő zarándokokat és látogatókat, akik megnyugvást, lelki békét, reményt, vigaszt és gyógyulást keresnek. A parkban a kápolna mellett tető alatt óvják

A hodosi evangélikus templom,
mely a falu legmagasabb helyén
épült 1838 és 1842 között késő
barokk stílusjegyekkel.

46° 49' 45.5"
16° 19' 39.4"

A lendvai evangélikus gyülekezet temploma az 1930-as évek elején közadakozásból épült a csornai hasonmás-templom tervei alapján.

46° 33' 45.8"
16° 27' 11.6"

A lendvai Szent Katalin-plébániatemplom a város szívében, a vár alatt várja a hívőket magyar és szlovén szentmisére.

46° 33' 56.8"
16° 27' 07.0"

A dobronaki Szent Jakab-templomot a 60-as években újítták fel, ekkor épült az új stílusú torony is.

46° 39' 04.6"
16° 21' 03.0"

A Lendva-hegyi szőlőlankákon a Szentháromság-kápolna magasodik az ég felé.

lett a Mura holtágánál kialakított **Halász Dániel Emlékpark**. A története szintén a második világháború utáni évekbe vezet vissza. A kóti malomnál vetette ki a Mura az 1945-ben Hotizánál agyonlőtt, majd a folyóba dobott Halász Dániel palinai plébános holttestét. A meggyilkolt plébánost egy éjszakára a helyi halottasházban helyezték el, az emlékparkban felállított nagykereszt ezen eseményre emlékeztet. Az emlékparkot, a zarándoklatot a hotizai **Halász Dániel Keresztút** egészíti ki. A szabadban kialakított 14 stáció a falutól a Mura egykori medréig sorakozik egy gyalogösvény mellett. A keresztút modern kivitelezésű állomásai Jézus, Halász Dániel plébános és az ember szenvedésére emlékeztetnek. A kóti Halász Dániel Emlékparkban a nagykeresztől a Mura irányában

még egy kisebb park terül el, ami a természetbarátok szempontjából érdekes: a Mura holtágainak növényzete és állatvilága talán a kóti határban a leggazdagabb a környéken.

Lendván kívül a Muravidék vallási térképén a római katolikus többség mellett jelentős számban

néven emlegetett falucska központjában van. Az 1927-től a szlovén református egyházközség központjának számító templom nem hivatkozik sem külső, sem belső díszítéssel. Korábban a szentgyörgyvölgyi református hitközség segítségével biztosították az igehirdetést, de mára egy fiatal

Az 1728-ban épült Szentháromság-kápolna egyik nevezetessége, hogy a hősi halált halt Hadik Mihály lendvai várkapitány múmiáját őrzi.

élő evangélikus és református hívő jelenlétéről a kényelvű terület őrsegi részén található szakrális emlékek tanúskodnak. Kezdjük mindjárt az elsővel, az egyediségével büszkélkedő **szentlászlói református templommal**, mely az 1338-ban Sancti Ladislai, a későbbi forrásokban Zenthlatlo

magyarországi lelkész házaspár ideköltözésével megoldottá vált a lelki szolgálat.

A Szentlászlótól néhány kilométerre lévő **Pártosfalván** két egyházi épület is található, az 1927-ben épített **evangélikus kápolna** mellé 1985-ben a római katolikus hívek adakozásából

A Szentháromság-
kápolnában megtekinthető
Hadik Mihály múmiája,
Lendva viharos, de gazdag
történelmi múltjának
egyik tanúja.

46°33'35.6"
16°27'40.9"

A radamosi Mária-fa. A Szűzanya
megjelenésének gyorsan híre
kelt, a hívők tömegei érkeztek
a Feketeerdőbe.

46°35'54.3"
16°23'37.5"

Dobronakon a Bakonaki-erdő csendjében a fohászokodók megkondíthatják a Vid-kápolna harangját. A Vid-napi búcsú alkalmából – de ma már nem csak akkor – bugyogós korsóba vagy más edénybe merítenek a csodavízből.

46° 40' 08.4"
16° 20' 22.3"

Az 1800-as évek végén épült göntérházi szoknyás harang a legrégebbi a vidéken, és az egyedüli, amely még az eredeti helyén áll.

46°37'13.7"
16°24'21.2"

A nagykereszt a kőti
Halász Dániel Emlékparkban.

46° 32' 22.3"
16° 23' 20.6"

felépült a **Szent József-kápolna**, mely a legújabb kápolnák egyike a Muravidéken. Külső és belső látványosságot és csillogást nem sok részletükben hordoznak ezen épületek. A római katolikusok által épített kápolna mellett Kűhár Flóris Ferenc teológus papnak, a falu szülöttének, az egykor vatikáni szolgálatot is teljesítő, korán eltávozott egyházi személynek 2016-ban emelt mellszobra áll.

A vallásilag is vegyes, katolikusok és evangélikusok által lakott **Domonkosfán** két templom is található. A 13. században épített, az Árpád-házi királyok időszakából származó, román kori templomnak eredetileg Szent Vencel volt a védőszentje, ma **Szent Márton-templom**. A feljegyzések szerint már a jelenlegi „őtemplom” helyén is állt szakrális épület. Domonkosfa krónikása, Kericsmár

Rózsa leírása szerint a román jegyekkel „díszített” templombelső értékes freskók díszítették. A gyakori „templomcserék” – a felekezetek között ki-kiújuló, nem egy esetben kemény harcok – sokszor vezettek a freskók eltüntetéséhez. A külsőségeiben ma is impozáns épület sürgősen felújításra szorul, a legutóbbi beavatkozás 1872-ben történt. A déli portál felett különleges motívum található: épületszobrászatilag is jelentős és egyedülálló a bárány helyett párduc vagy nőstényoroszlán által tartott kereszt, mely tizenkét ívű timpanonkoszorúban helyezkedik el. A templom bejárata a jáki templomon oly jellegzetesen megjelenő román stílusjegyeket hordozza.

Domonkosfán a 18. században megépített, de a tűz martalé-kává lett templom helyén 1902-

ben építették fel az új **evangélikus templomot** a falu feletti dombon, a helvét hagyományok szerint a mellette található iskolával.

Hodosra érve már messziről megpillantjuk a falu felett elterülő **evangélikus templomot**, amely ugyancsak gyakran cserélt gazdát a hitviták időszakában. A 13. században a falu középső részén álló templomnak a 19. századi források csak a romjait említik. A mai evangélikus templom előtt is volt az időközben evangélikussá váló falunak temploma, de 1826-ban leégett. Az új, egyhajós templom 1836 és 1842 között épült a barokk késői időszakára emlékeztető stílusban. A templomtól kissé távolabb, a régi temetőben található Kardos János evangélikus lelkész, egyházi író és fordító, valamint Kericsmár Mihály ugyancsak evangélikus lelkész, író és műfordító sírja.

Posztillák

Alsólendván 1573-ban jelent meg az első könyv, Kultsár György lutheránus prédikátor, tanító prédikációi, mely az első nyomtatott könyvnek számít a mai Szlovénia területén. Kultsár György három könyvet írt magyar nyelven, a legfontosabb közülük a Posztillák, azaz Szentírás-magyarzatok 1574-ből, melynek „bronzba öntésével” Kultsár Györgynek állított emléket a közösség. A szobor Béres János szobrászművész munkája.

Bor

A Muravidék arculatához szorosan hozzátartozik a bor. Kisbirtokosok sokasága foglalkozik szőlészettel, borászattal. A legnagyobb területet az olaszrizling foglalja el, de több más fajta is szépen megterem erre felé.

Goricskői malmok

Képzeletben életre kelnek előttünk a hatalmas fogaskerekek, száll a por a gabonából...

A Muravidék goricskői, azaz dombvidéki, őrségi falvaiban egykoron több malom kerekei csapdosták a patakok vizét. Mára azonban már csak néhány őrzi a letűnt molnárelét nyomait. Induljon el képzeletbeli utazásunk a még ma is fellelhető malmokhoz Szentlászlótól a Kebelei-patakon folyásiránynyal szembe haladva egészen a Hodos és Kapornak határában csörgedező Kerka-patakig.

Szentlászlón a Kebele-patak mentén 1893-ban egy fából épült malom működött, melynek helyére 1928-ban épült meg **Jankó Győző malma**, a ma is látható téglaeépítésű malom, mely már küllemével is tiszteletet parancsol. A térség egyik legkorszerűbb gőzmalmaként tartották számon. A szentlászlóiak méltán büszkék rá, hiszen nem malomkerékkel, hanem Francis-turbinával működött, melyet a tulajdonos, Jankó Győző a budapesti Ganz Művektől hozatott. A háromhengeres, szívógáz motor nagy teljesítményének kö-

szönhetően éjjel-nappal működött a malom, a vidéken termesztett összes gabonát itt őrölték, illetve tökmag- és napraforgóolaj ütésére is használták egészen 1985-ig. Az épület végül örökös nélkül maradt, új tulajdonosa viszont a kilencvenes évek végén szépen felújította.

A pártosfalvi Koltay-malom egy afféle kakukktójas a goricskői malmok sorában. Bár az épület az 1800-as években malomnak épült, sosem őröltek benne gabonát; a Koltay-„malom” valójában csak lakóház volt. Ebben élt a Koltay család, illetve Koltay József egy vegyesboltot működtetett benne. Az épülethez csatlakozó áramfejlesztőt Koltay Károly építtette 1937-ben a Rátkalaki-patakon, illetve az ehhez tartozó gépházat a túlparton. A turbinaház azzal a céllal épült, hogy a szintén a család tulajdonában lévő üzem, a kötöde varrógépeihez elektromos energiát termeljen. Akkoriban a Koltay család esténként árammal ellátta a közelben fekvő házakat is. Mindez az 1956-os évig tartott,

amikor a faluban kiépült az elektromos hálózat. Az épületegyüttes bár sosem volt malom, mégis értékes ipari műemléke a vidéknek.

Az 1800-as évek derekáról származó adatok szerint a Zslebics családnak mind a hat ágában molnárok voltak. Zslebics Ferenc 1906-ban vásárolta meg **Domonkosfán** a Kis-Kerka mentén álló malmot Berke Mihály tótkeresztúri lelkésztől. Hogy pontosan mikor épült a **Zslebics-malom**, arról nincsenek adatok, de fából készült teljes szerkezetét, a fogaskerekeket, a hengert mind maga a molnár, Zslebics József készítette a saját kezével. Ifjabb Zslebics József a malmot később gőzmalommá alakította át, hogy szárazság idején se pihenjenek a fogaskerekek. A malom egészen 1981-ig őrölt hűségesen. Régi formáját mindvégig megőrizte, csupán néhány javítás szükségeltetett rajta. A malom mellett ma is megtalálható az a kis faragóház, melyben az öreg molnár esztergált.

Ugyancsak Domonkosfán, a falu legvégén található a **Čahuk-**

Domonkosfán, a falu
legvégén található
a Čahuk-malom.
A tetőszerkezetét
2005-ben újították fel.

46° 47' 15.4"
16° 15' 59.5"

malom. A részben fából, részben téglából épített parasztmalom tulajdonosa, Čahuk János az 1900-as évek elején vette meg az épületet. A homlokzaton látható egy évszám: 1921, mely valószínűleg azt az évet jelöli, amikor a molnár felújította és kibővítette a malmot, illetve gőzgépet is vásárolt hozzá. Ezután már mindenféle gabonát őrlhettek benne, éppen úgy, ahogy a szomszédos Zslebicséknél is. A parasztek a széles környékről hozták ide lovas fogattal vagy tehenes szekérral a gabonát. Készült mindenféle liszt: első osztályú, másodosztályú és harmadosztályú, illetve korpa. Időközben ifjabb Čahuk János vette át a malmot, és egészen 1982-ig dolgozott benne. Az épület belsejében az emeleti gerendákon megtalálhat-

juk a legutóbbi renoválás évszámát. 2005-ben a Sali Község (a község közigazgatásilag leginkább a magyarországi járásnak feleltethető meg) javíttatta meg a tetőt és a belső tartógerendákat, ezzel megerősítve a malom szerkezetét. A malomkerék már nincs a helyén, a patak is elkerüli a malmot, az egykori patakmedret pedig benőtte a sás.

A környék legnagyobb gőzmalma **Őrihodoson** volt. 1920-ban épült és 25 méter magas kéményével már messziről látszott. A tulajdonosok, a Luthár fivérek, Ernő és Ödön talpraesett, módos emberek voltak. 1948-ig töretlenül virágzott a Luthár-ipar, megépült a malom mellett a későbbi „Čarda”, azaz Csárda, amiben iroda- és lakóhelyiségek is voltak. A malom-

ban két darab méteres henger volt, és mindenféle gabonát őrltek itt. Gépházában hatalmas gőzgép dolgozott, ez működtette a malmot és a mellette lévő fűrésztelepet is. A **Luthár-malom** az államnak is őrlött. A háború után vagonszám jött tehervonaton Amerikából a gabona, majd a vonat vitte tovább a lisztet. A Luthár fivérek voltak az elsők, akik Hodosra, Kapornakra és Domaföldre tervezték bevezettetni a villamos energiát, már a turbinák is megvoltak. De ez már nem valósulhatott meg. Az akkori egypártrendszer és az államosításnak nevezett vagyonekkobzás áldozatává vált a család, mindenüket elvették, Ernő és fia pedig életét veszítette. A Luthárok története méltatlanul feledésbe merült...

Jankó Győző malmát Szentlászlón a térség egyik legkorszerűbb gőzmalmaként tartották számon.

46° 42' 44.0"
16° 20' 24.0"

A Zslebits-malom hűségesen őrlött egészen 1981-ig. Régi formáját mindvégig megőrizte.

46° 46' 49.9"
16° 17' 15.4"

A hodosi Luthár-malom volt a környék legnagyobb gőzmalma. 1920-ban épült, 25 méter magas kéményével már messziről látszott.

46°49'04.4"
16°19'21.3"

A Koltay-féle „sosemvolt-malom” Pártosfalván. Inkább kis áramfejlesztőként működött, mely a villamosításig árammal látta el a közeli házakat.

46°44'32.6"
16°18'26.2"

Pálinka

A pálinkafőzésnek a vidéken nagy hagyománya van, hiszen a családi gazdaságokban a gyengébb földminőség miatti gabonakiesést a gyümölcsökkel és az ezekből készített származékokkal pótolták. A Muravidéken még megtalálható több őshonos gyümölcsfa, s köztudott, hogy ezek adják a legjobb kisüstit; ilyen például az őrségi berkenyepálinka.

Határtalanul

A szabadság madara szögesdrótból, kilátók az őrtornyokból

Határmenti táj határtalan távlatokkal és határtalan barátsággal – így írhatnánk le ma a kilátókká szelídített goricskói őrtornyokból elénk táruló Muravidéket, a hajdani vasfüggöny helyén pedig megpihenhetünk túrázás közben a zöldhatáron kialakított Hetési Barátság Parkban.

A két szomszédos falu, Zsitkóc és Bödeháza közötti zöldhatáron, a szekérút mellett várja a látogatókat a **Hetési Barátság Park**. Az erdőben kialakított pihenőhelyet 2014-ben adták át, emlékeztetve a tíz évvel korábbi eseményre, amikor a két település évtizedekig határral elválasztott lakói együtt ünnepték Szlovénia és Magyarország EU-csatlakozását. A parkban áll a „Határtalan madár” című emlékmű, Balog Anita és Árvay László képzőművészek alkotása: a madár, a szabadság jelképe a két falu közötti vasfüggöny elemeiből, a szögesdrótkerítés maradványaiból készült. A határ tényleges helyén kereszt áll, illetve egy emlékmű a 2004. május 1-jei EU-csatlakozás időpontjával.

A **Zsitkóci** falu- és tűzoltóotthon homlokzatán található Deák Ferenc, a „haza bölcsének” emléktáblája. Az épületben a **Deák-emlékszoba** és a helytörténeti gyűjtemény tiszteleg a hajdan itt élt jeles família előtt. A Deák család Zsitkócból származott, bár maga Deák Ferenc Söjtörön született, ahol akkorra már kialakult a család egyik tekintélyes birtokának a központja. A nagypapa azonban még Zsitkócban született és itt is élt jó ideig, illetve hiteles források bizonyítják, hogy az elődök a 17. században már biztosan

s a 2018-ban felújított két katonai őrtornyoból erre kitűnő lehetőségünk nyílik. **Hodoson** a mintegy 15 méter magas vasszerkezetes **őrtornyóról** belátható a Kerka völgye és a távolabbi térség, a természeti értékek, a megművelt földek és az épített örökség váltakozásából csodálatos kultúrtáj tárul elénk. Szintén a turistákat szolgálja ma már a másik megszelídült katonai építmény, a **domaföldi kilátótorony**. A mintegy 10 méteres, téglából készült, belső lépcsőházas egykori őrtornyot a Jugoszláv Nép-

Az Őrséget a magasból megcsodálni igazán különleges élmény, a felújított két katonai őrtornyoból erre kitűnő lehetőségünk nyílik. Hodoson a mintegy 15 méter magas vasszerkezetes toronyról belátható a Kerka völgye és a távolabbi térség: a természeti értékek, a megművelt földek és az épített örökség váltakozásából csodálatos kultúrtáj tárul elénk.

Zsitkócban éltek. Az 1997-ben megnyílt Deák-emlékszobában a korhű tárgyi örökségen keresztül a Hetés néprajzába is betekintést nyerhet a látogató.

Az Őrséget a magasból megcsodálni igazán különleges élmény,

hadsereg a határsáv megfigyelésére építette. A hajdani katonai vezetés természetesen a legjobb pontot választotta ki, ahonnan tökéletes a kilátás, a torony fából épült teraszáról így csodálatos panoráma nyílik az őrségi dimbes-dombos tájra.

A Hetési Barátság Park kedvelt kirándulóhely lett. A „Határtalan madár”, a szabadság jelképe a határon húzódó vasfüggöny maradványaiból készült.

46° 38' 55.3"
16° 23' 06.6"

Zsitkócban a Deák-szoba a „haza bölcse” felmenőinek emlékét őrzi, mellette gazdag helytörténeti gyűjtemény is megtekinthető.

46° 38' 34.0"
16° 22' 28.3"

A 15 méteres hodosi toronyról
belátható a Kerka völgye, a
varázslatos goricskői táj.

46°49'24.6"
16°20'13.0"

A domaföldi torony
tégglából épült, a
fateraszról körbetekintve
erdők és mezők mozaikja
terül el előttünk.

Bogrács

Lendvát 2011 augusztusában a világ bogrács-fővárosává kiáltották ki. A nyárvégi Bográcsfesztiválon száznál többen is főzik a bográcstot – mert a bogrács a Muravidéken nem csak az edényt jelöli, amiben az étel készül, hanem az ételt magát is, s az leginkább a magyarországi pincepörkölthöz hasonlít.

A természetben

Északon dombok és erdők, délen a Mura, a hegyen szőlőskertek

A Muravidék területe, így a kétnyelvű terület is két nagyobb földrajzi, geomorfológiai részre, az északi, alapvetően bükkösök-tölgyesek-gyertyánosok alkotta dombvidékre, valamint a délen elhelyezkedő, a Mura és vízgyűjtője által szabdaltságra osztható.

Mindkettő résznek megvan a természet alkotta értékei, s ahogy a dombvidék, úgy a síkvidék is bővelkedik emberi hatásra kialakult, úgynevezett másodlagos természeti értékekben. Utazásunkat e táj északi csücskében, a szlovéniai Őrség egyik történelmileg is legjelentősebb települése, Hodos (Őrihodos) határában a **Hodosi-tóval** kezdjük. A Hodosi-tó a település alatt a Kerkába torkolló Dolányi-patak felduzzasztásával keletkezett a 20. század végén. Tipikus ember alkotta vízfelület, amelyet alapvetően a tavaszi áradások felfogására szántak. Kétségtől ezt a szerepet is betölti, azóta azonban a víztározó 250 méteres hosszúságával és 210

méteres szélességével fontos vizes élőhely, horgászó is lett. 2005 óta a tavat a vidra életét is bemutató, kitáblázott tanösvény is gazdagítja. Az ösvényen kialakított pihenőhelyek vannak és forrásvizes ivókút is várja a túrázókat. A tóban időző madárállomány madármegfigyelő toronyból tekinthető meg, s a kitartóbbak akár vidrát

Hasonló keletkezésű, de a hodosi víztározónál jóval nagyobb kiterjedésű a vidék déli részén elterülő **Bakonaki-tó**. A természetgyógyászok a radiesztezia segítségével a több mint 50 nyilvántartott energiapont közül huszonhatot pontosan beazonosítottak, bemértek és megjelöltek a tó környékén. Az energiapontok

Ha hinni lehet a legendának, a Szent Vid-forrás vizének gyógyereje van: aki megmossa vele a szemét és hisz a csoda erejében, élesebben fog látni.

is láthatnak. A tóban fürödni tilos, a horgászokat viszont szívesen látják. És ha már Hodos, illetve a szomszédos Kapornak, akkor nem hagyhatjuk ki a **Kapornaki Tündérkertet**, amely félszáz őshonos gyümölcsfaoltványt őriz az utókornak, szinte rögtön a gyümölcsfeldolgozást és a pálinkafőzést is bemutató tájház udvarán. Külön értéként pedig leginkább a környéken igencsak híres berkenyefáról, a berkenyepálinka készítésének fennmaradásáról és továbbadásáról gondoskodnak.

látogatók, betegek és kíváncsiskodók sokaságát vonzzák. De a Bakonaki-tó rejteget még egy csodát: ez nem más, mint a Szent Vidről elnevezett forrás vize. Ha hinni lehet a legendának, gyógyereje van: aki megmossa vele a szemét és hisz a csoda erejében, élesebben fog látni. A hiedelem szerint a víznek különösen erős a csodatévő ereje a kápolna védőszentje, Szent Vid búcsúnapján (június 15.). Az éppen a Szent Vid-kápolna szomszédságában található forrás sosem fagy be.

Különleges társulásoknak, növény- és állatfajoknak adnak otthont a Mura holtágai.

A Bakonaki-tó környéke kiváló feltételeket kínál sétához, kerékpározáshoz, horgászáshoz, sátorozáshoz, piknikezéshez és gombászáshoz, egyszerűen: a lazításhoz. Mindkét mesterséges tó környékét az északi dombvidéket általában beborító gyönyörű bükkös-tölgyes erdők jellemzik.

Amennyiben a Bakonaki-tótól még délebbre tekintünk, a dombvidék nyúlványaként magasodik a Mura völgye fölé a **Lendva-hegy**, amely Hosszúfalutól Pincéig – az utóbbi években már egyre kevésbé, de még mindig – összefüggő szőlővidékként jelenik meg az utazó előtt. Kisbirtokosok sokasága foglalkozik itt szőlészettel, borászattal. Az uralkodó fajta egyértelműen az olaszrizling, de szinte nincs világfajta, amellyel ne találkoznánk a Lendva-hegyen.

Ez elmondható a vörösborfajtákról is, habár a megtermelt szőlő összmenyiségében a fehér fajták gyakorlatilag egyeduralkodók. A szőlőkultúra már évezredek óta honos a területen, így a szőlészet-borászat már élt meg szebb pillanatokat is, de a termelők a

ahonnan egyszerre láthatunk négy országot, Szlovéniát, Magyarországot, Horvátországot és Ausztriát. A torony egyszerre legfeljebb 50 látogatót fogadhat, akik 240 lépcsőn vagy lift segítségével juthatnak fel a tetejére.

A kilátótoronyról, ahogy a

A Hodosi-tó fontos vizes élőhely, melyet a vidra életét is bemutató tanösvény is gazdagít. Körülötte több pihenőhely és forrásvízes ivókút is várja a túrázókat.

fellendülés lehetőségét a bor és az idegenforgalom kölcsönös építésében remélik, s ennek pedig egyik pozitív példája a Lendva-hegyen épült **Vinarium kilátótorony**. A kör alakú torony 53,50 méter magas, földszinttel plusz kilenc emelettel rendelkezik. A tetején üvegezett kilátót alakítottak ki,

Lendva-hegy legmagasabb pontjáról, a 334 méteres magasságban lévő „Lármafa” nevű építményről is kiválóan látható a Muravidék síksági része, amelyet egyértelműen a **Mura folyó** és vízgyűjtő területe jellemez. A rendkívül gyorsodrású, kanyargós Murában és vízrendszerében több mint 50

A mocsári kockásliliom, a Muravidéken „harangvirág” néven is ismert növény ma az egyik legvédelettebb vadvirág.

A Hodosi-tó környékén
vidra is megfigyelhető.

46° 50' 16.2"
16° 18' 38.1"

A Kapornaki
Tündérgert féltett
kincse a berkenye.

46° 48' 52"
16° 18' 56"

A Radamos melletti Feketeerdőben található Európában a legnagyobb állomány az ártéri enyves égerből.

A méredek kapornaki partoldalról
lenézve a goricskői táj
szépségében gyönyörködhetünk.

halfajt mutattak ki, ezek egy része csak a holtágakban él. Az egykor erősen kanyargó folyó gyakran változtatta a medrét, napjainkban azonban többnyire szabályozott, egyenes folyású, így elsődleges természetes állapotában csak az alsó szakasz egyes térségeiben csodál-

Noha a nevükben hordozzák az elmúlást, a **Mura holtágai** számos állat- és növényfaj valódi paradicsomai. A vízben nyüzsögnek a különböző rovarok, bogarak, rákok, vízi poloskák, csigák, piócák és egyéb apró lények. Csak szitakötőből több mint 30

állapota összefügg a vízellátottsággal, a víz mélységével és a napfény mértékével.

Külön természeti értéket jelentenek európai szinten a Mura ártéri erdőtársulásai, amelyek jóformán már csak a Muravidéken léteznek. Ilyen a szlovén–horvát–magyar hármashatáron található **Mura-erdő**, ahogy a Radamos melletti **Feketeerdő** is, amely természetes víztározóként védi a szomszédos területeket a magas vízállástól, egyben gondoskodik az árvíz, a csapadékvíz, valamint a talajvíz körforgásáról, természetes tisztításáról is. Külön kuriózumként említhető a Feketeerdő enyveséger-állománya, amely a legnagyobb Európában, s természetesen különleges növény- és állatfajoknak, társulásoknak biztosít életteret.

Külön természeti értéket jelentenek európai szinten a Mura ártéri erdőtársulásai, amelyek jóformán már csak a Muravidéken léteznek. A Feketeerdő enyveséger-állománya a legnagyobb Európában.

hatjuk meg, például Petesháza közelében. A folyó folyását és medrét alakító természeti folyamatok, a fennmaradt természeti társulások, az élőhelyek és fajták sokszínűsége miatt a térség kiemelt természetvédelmi jelentőséggel bír.

fajta található a Mura holtágai-ban. A holtágak adnak otthont a mocsári teknősnek, a vidrának és a hódnak, számos madárfajta itt rak magának fészket. Érdekes és gazdag a holtágak növényvilága is. Az egyes holtágak növényzeti

Szőlőhegy

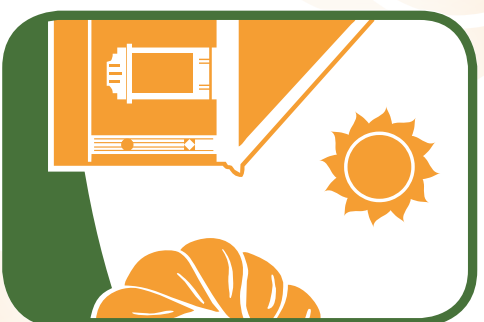

A Lendva-hegy összefüggő szőlővidékként jelenik meg az utazó előtt. Az uralkodó fajta az olaszrizling, de szinte nincs világfajta, amellyel ne találkoznánk ezen a vidéken.

A Vinarium kilátótorony.

A Lendva-hegyi szőlészet-borászat és az idegenforgalom összekapcsolódása: a Vinarium kilátótorony, ahonnan négy országot láthatunk.

46°34'02.6"
16°28'05.3"

V POMURJE

www.muravidEK.re